

Suositus Tietoyhteiskuntavalmiudet- opintokokonaisuudesta

Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö

SUOSITUS TIETOYHTEISKUNTAVALMIUDET-
OPINTOKOKONAISUDESTA

Julkaisemista tuettu opetusministeriön
myöntämällä VSOP-ohjelman varoilla.

www.vsy.fi/vsop

Julkaisija
Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö

Teksti
VSOP-työryhmä

Graafinen suunnittelu
Jan Lindström

ISBN 952-5349-09-8

Kirjapaino
Kopio Niini

Helsinki 2003

Sisällys

JOHDANTO	5
1. Tietoyhteiskuntavalmiudet- opintokokonaisuuden tehtävä ja tavoitteet	7
1.1. Tehtävä ja tavoitteet	7
1.2. Mitä tietoyhteiskuntavalmiudet tarkoittavat?	9
2. Tietoyhteiskuntavalmiudet- opintokokonaisuuden rakenne ja laajuus (4,5–6 ov)	11
3. Tietojen ja taitojen alkuarviointi, opitun tunnustaminen, HOPS ja ROPS	13
3.1. Tietojen ja taitojen alkuarviointi	13
3.2. Opitun tunnustaminen, HOPS ja ROPS	13
4. Opintokokonaisuuden tavoitteet ja keskeiset sisällöt	15
4.1. Matkalla tietoyhteiskuntaan (1,5 ov)	15
4.2. Tietotekniset käyttötaidot (1–1,5 ov)	18
4.3. Verkosto- ja viestintätaidot (1–1,5 ov)	20
Vaihtoehtoiset osiot:	23
A) Multimedia	23
B) Viestintätyylit	24
4.4. Asiointi- ja kuluttajataidot (1 – 1,5 ov)	25
Vaihtoehtoiset osiot	27
A) Tiedonhankinta ja lähdekritiikki	27
B) Aktiivinen kansalainen kuluttajana	28

5. Arviointi	29
5.1. Arvioinnin tehtävä ja tavoitteet	29
5.2 Arvioinnin toteutus	30
5.3 Arvosanan antaminen ja todistus	30
 6. Oppilaitoksen tietoyhteiskuntavalmiudet- opintokokonaisuuden suunnitelma, HOPS ja ROPS	 32
6.1. Opintokokonaisuuden toteuttajat	32
6.2 Suunnitelman laadinta	32
6.3. Suunnitelman sisältö	33
6.4 Henkilö- tai ryhmäkohtainen oppimissuunnitelma HOPS ja ROPS	 33
 LIITEOSA	 35
TIETOYHTEISKUNTAVALMIUDET-OPINTOKOKONAISUUDEN LÄHTÖKOHTIA	 35

JOHDANTO

Suositus Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuudesta on Vapaan sivistystyön yhteisjärjestön (VSY) asettaman työryhmän laatima asiakirja, joka kuuluu osana Vapaan sivistystyön osaaminen ja pätevyys (VSOP) -hankkeeseen. VSY:n hallitus hyväksyi suosituksen 16.9.2003 kokeilua varten. Suositus on laadittu ohjeistukseksi koulutuksen järjestäjille, ylläpitäjille ja oppilaitoksille. Suosituksen tarkoituksena on varmistaa opintokokonaisuuden yhdenmukaiset valtakunnalliset tavoitteet ja opintojen sisältö kyseistä koulutusta järjestävissä vapaan sivistystyön organisaatioissa. Yhtenäisen suunnitelman perusteella toteutuneet opinnot voidaan tunnustaa ja hyväksilukea toisissa oppilaitoksissa. Kelpoisuus jatko-opintoihin on mahdollista todeta tai muita opintoja korvata aiemmin opitulla.

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on lain (632/1998) mukaan tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittämistä ja kykyä toimia yhteisöissä. Myös kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden edistäminen kuuluu vapaan sivistystyön keskeisiin tehtäviin. Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuutta laadittaessa on pyritty ottamaan huomioon se, että vapaan sivistystyön aikuisopiskelijat ovat koulutustaustaltaan heterogeeninen joukko, jonka koulutustarpeet ja koulutukselle asettamat tavoitteet vaihtelevat.

Vapaan sivistystyön visio 2005 -asiakirjassa todetaan, että vapaan sivistystyön keskeinen tavoite on sivistyksellisen tasa-arvon parantaminen useilla keinoilla. Yksi näistä keinoista on kehittää tietoyhteiskunnan perustaitoja lisääviä, elinikäisen oppimisen perustaa vahvistavia ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa kehittäviä opintokokonaisuuksia, joihin liittyy opitun tunnustaminen. Parlamentaarinen aikuiskoulutus-työryhmä nosti mietinnössään (OPM 3:2002) keskeisiksi lähivuosina

kansalaisyhteiskuntaa vahvistavat ja yhteiskunnallista osallistumista tukevat opinnot.

Suosituksen lähtökohtana on ollut periaate, että opiskelijan aiemmin hankkimat tiedot ja taidot ovat pohjana opintokokonaisuutta toteutettaessa ja että kyky toimia tietoyhteiskunnassa on aktiivisen kansalaisen perustaitoja. Tietoyhteiskunta- valmiudet-opintokokonaisuutta ja opintojen järjestämistä suositellaan kaikille kansalais- ja järjestöaktiiveille sekä niille erityisryhmille, joilla ei ole mahdollisuutta työelämässä tai muuten opiskella tietoyhteiskunnassa vaadittavia tietoja ja taitoja. Opinnot soveltuvat joustavuutensa perusteella kaikille vapaan sivistystyön opiskelijoille.

1. Tietoyhteiskuntavalmiudet- opintokokonaisuuden tehtävä ja tavoitteet

1.1. Tehtävä ja tavoitteet

Suosituksen tarkoituksena on varmistaa opintokokonaisuuden yhdenmukaiset valtakunnalliset tavoitteet ja opintojen sisältö kyseistä koulutusta järjestävissä vapaan sivistystyön organisaatioissa.

Tietoyhteiskuntavalmiudet - opintokokonaisuuden tehtävänä on

- muodostaa kehys oppilaitosten opintojen suunnittelulle ja perusteet valtakunnalliselle toteutukselle
- kannustaa oppilaitoksia integroimaan eri aineiden opintoja tähän opintokokonaisuuteen
- jäsentää tietoyhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja arkielämän tarpeiden mukaisesti.

Opintokokonaisuuden yleistavoitteena on:

1. antaa yksilölle välineitä, keinoja ja toimintatapoja toimia aktiivisena kansalaisena tietoyhteiskunnassa oman elämäntilanteen mukaisesti,

2. lisätä yksilöiden osallisuutta yhteiskunnallisessa elämässä, lisätä vuorovaikutusta sekä kannustaa osallistumaan ja vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin vastuullisesti,
3. mahdollistaa ja motivoida yksilön elinikäistä oppimista, jonka ympäröivän yhteiskunnan muutokset ovat synnyttäneet,
4. tarjota yksilölle ja koulutuksen toteuttajille välineitä tietoyhteiskunnan käsitteiden jäsentämiseen sekä tarvittavien toimintatapojen oppimiseen sekä
5. määritellä ja tehdä näkyviksi opiskelijan olemassa olevat taidot sekä oppimistarpeet ja antaa välineitä uusien tietoyhteiskuntavalmiuksien oppimiseen.

Opiskelijaryhmän tavoitteita edellisten lisäksi ovat:

1. kehittää vuorovaikutus- ja sosiaalisia verkostoitumistaitoja,
2. hyödyntää ryhmädynamiikkaa ja vahvistaa ryhmäprosesseja sekä
3. tukea ja hyödyntää oppimista ryhmässä.

Opintokokonaisuuden osia suositellaan yhdisteltäväksi muihin opintoihin, eri oppiaineisiin tai oppisisältöihin sekä vapaaehtois- ja kansalaistoimintaan opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti.

Opintokokonaisuuden suunnittelun lähtökohtana on ollut aktiivisen kansalaisuuden tukeminen sekä yhteisöllisyyden vahvistamisen ja kehittämisen tarve. Opintojen lähtökohtana pidetään yksilön arjen tarpeita.

1.2. Mitä tietoyhteiskuntavalmiudet tarkoittavat?

Tässä asiakirjassa tietoyhteiskuntavalmiuksia lähestytään kolmen ulottuvuuden kautta:

1. Yksilö jäsentää tietoyhteiskunnan ja itsensä tietoyhteiskunnan jäsenenä älyllisesti eli kognitiivisesti, jolloin on kyse jäsentämisen valmiuksista (analysointi, käsitteellistäminen).
2. Yksilö liittyy yhteisöön ja tietoyhteiskuntaan tunnetasolla, emotionaalisesti, jolloin on kyse liittymisen valmiuksista (osallisuus, yhteenkuuluvuus, ryhmän jäsenyys).
3. Yksilö toimii tietoyhteiskunnassa, jolloin kyse on tahtoon liittyvistä ja toiminnallisista valmiuksista (toiminta, vaikuttaminen).

Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategian 2000 – 2004 Tietoyhteiskunnan kansalaistaidot -osahankkeessa keskeiset tietoyhteiskuntataidot on jäsennetty seuraavasti: tekniset käyttötaidot, viestintätaidot, tiedon hankinta- ja käyttötaidot, kuluttajataidot sekä tietoyhteiskuntapolitiikkaan vaikuttamisen taidot. Taitoihin kuuluvat myös keskeiset tietoyhteiskuntakäsitteet ja -rakenteet, kyky noudattaa verkon eettisiä ja muita pelisääntöjä sekä media- ja lähdekritiikin taidot.

Opiskelija on opintokokonaisuudessa aktiivinen, itselleen tarpeellista tietoa hankkiva ja jäsentävä toimija ja yhteisönsä jäsen, joka kehittyy opinnoissa tiedon hakijasta sen käyttäjäksi. Hän voi saavuttaa tietoyhteiskuntavalmiuksia oppimalla keskeisiä tietoyhteiskuntataitoja:

- tietoyhteiskunnan kansalaisena toimimisen ja vaikuttamisen taidot (roolit, käyttäytymistavat, osallistuminen, vaikuttaminen)
- viestintä- ja vuorovaikutustaidot
(sosiaaliset verkostot, viestintätavat, yhteisöllisyys)
- tietotekniset käyttötaidot
(aktiiviset ja passiiviset välineet ja laitteet)
- tiedonhankinnan ja -käytön taidot
(tekijänoikeudet, tiedonhaku, tiedon käyttö)
- asiointi- ja kuluttajataidot
(viranomais- ja muu asiointi, kaupankäynti)
- verkkoetiikan taidot
(netiketti, pelisäännöt, tekijänoikeudet, säädökset)
- media- ja lähdekritiikin taidot
(tietoturva, sananvapaus, yksilön suoja).

Lisäksi edellisiin liittyy luovuuden ja innovatiivisuuden taito (aktiivisuus, välineen hyväksikäyttö, aineiston tuottaminen).

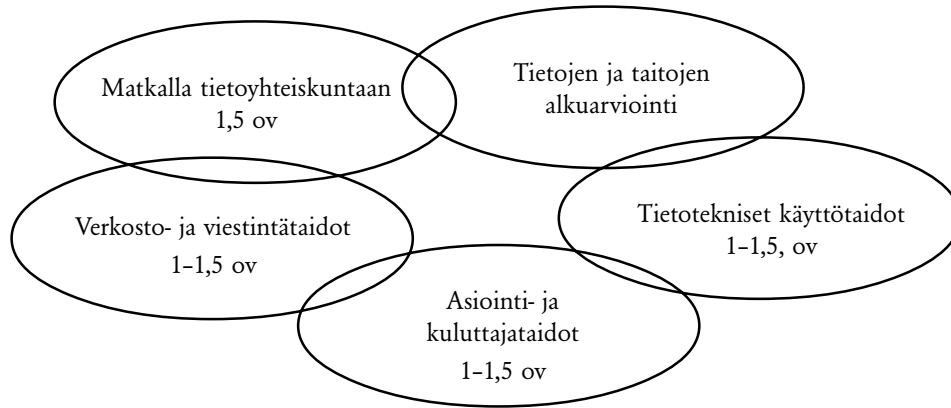
Luvuissa 4.1 – 4.4 esitellään taitoalueet tavoitteineen ja keskeisine sisältöineen. Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategian 2000 – 2004 Tietoyhteiskunnan kansalaistaidot -osahankkeessa tehty luokitus sisältyy opintokokonaisuuteen läpäisyperiaatteella.

2. Tietoyhteiskuntavalmiudet- opintokokonaisuuden rakenne ja laajuus (4,5–6 ov)

Tietoyhteiskunnan kansalaistaidot -osahankkeessa taitoluokitus on jaettu suosituksessa neljään taitoalueeseen. Taitoalueita voi muunnella painotuksiltaan, kun koulutuksen järjestäjä suunnittelee opintojen käytäntöjä oppimistilanteiden ja opintoryhmän tarpeiden mukaan.

Opintokokonaisuus koostuu alkuarvioinnista ja neljästä taitoalueesta (ks. luku 3):

- Tietojen ja taitojen alkuarviointi
- Matkalla tietoyhteiskuntaan
- Tietotekniset käyttötaidot
- Verkosto- ja viestintätaidot
- Asiointi- ja kuluttajataidot

Kuvio 1: Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden rakenne ja laajuus (4,5-6 ov).

Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden taitoalueet esitellään tavoitteineen ja sisältöineen kukin erikseen luvussa 4. Taitoalueisiin sisältyy läpäisyperiaatteella sisäkkäisiä elementtejä.

Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden laajuus määritellään opintoviikkoina. Yksi opintoviikko vastaa opiskelijan noin 40 tunnin työskentelyä. Opintokokonaisuus koostuu 4,5-6 opintoviikosta. Muiden opintojen yhteydessä tukimate-riaalina käytettynä opintokokonaisuuden laajuus voi vaihdella 2-5 opintoviikkoon.

Opintokokonaisuuden painotuksia ja laajuutta voidaan muunnella opiskelijoiden tai ryhmän tarpeiden ja taitojen mukaan. Opintokokonaisuuden toteutuksen periaate on, että opiskelija hankkii tietoyhteiskuntavalmiudet opiskelemalla tietoja ja taitoja oman elämäntilanteensa ja elinympäristönsä tarpeiden mukaan.

3.Tietojen ja taitojen alkuarviointi, opitun tunnustaminen, HOPS ja ROPS

3.1. Tietojen ja taitojen alkuarviointi

Alkuarvioinnin voi tehdä itsenäisesti tai ohjaajan kanssa. Opiskelija määrittelee alkuarvioinnilla lähtötilanteensa tiedot ja taidot, motivaation, tarpeet ja tavoitteet sekä opiskeluvalmiudet esim. jonkin henkilökohtaisen toiminnan, arjen tilanteen, vapaan kansalais- tai yhdistystoiminnan tarpeiden perusteella.

Alkuarvioinnin yhteydessä on hyvä esitellä ja etsiä vaihtoehtoisia opiskelumahdollisuuksia, toteuttamistapoja, keinoja, työmenetelmiä ja välineitä oppia tavoitteiden mukaiset sisällöt mielekkäillä tavoilla. Alkuarvioinnissa voidaan käyttää haastattelua, arviointilomaketta, tehtäviin perustuvaa näyttöä tai muutoin tunnistaa aiemmin opittu.

Taitojen alkuarvioinnin perusteella laaditaan HOPS (henkilökohtainen oppimissuunnitelma) ja/tai ROPS (ryhmäkohtainen oppimissuunnitelma). Näissä suunnitelmissa määritellään tavoitteet ja keskeiset oppimisen tarpeet.

3.2. Opitun tunnustaminen, HOPS ja ROPS

Opitun tunnustaminen on keskeinen asia Vapaan sivistystyön visio 2005 -asiakirjassa. Opitun tunnustamisella tarkoitetaan sitä, että opittu tehdään näkyväksi ja tunnustetaan julkisesti esimerkiksi kurssi- tai tutkintotodistuksella, näyttökokeella, portfolioilla tai merkinnällä osaamispassiin. Opitun tunnustamista voi osoittaa myös todistus tai merkintä, joka on

hyödynnettävissä jatko-opinnoissa, työmarkkinoilla tai muussa yhteiskuntaelämässä hyväksilukemisena tai pätevytenä.

Uuden oppimisen perustana on aiemmin opittu, opiskelijan jo olemassa olevat tiedot ja taidot. Suositus Tietoyhteiskunta-valmiudet-opintokokonaisuudesta on pyritty laatimaan niin, että se soveltuisi oppijoille ja opiskelijaryhmille, joilla on erilaisia tarpeita ja motiiveja opiskelulle. Taito saavutetaan mielekkäitä kokonaisuuksia opiskelemalla ja itselle tärkeitä toteutuksia tekemällä.

Opitun tunnistaminen ja opitun näkyväksi tekeminen sisältyvät opintokokonaisuuden taitoalueisiin. Tietojen ja taitojen alkuarvioinnissa tunnistetaan lähtötilanne, jonka perusteella opiskelija laatii opiskelutavoitteensa. Arvioinnin keskeinen tehtävä on paitsi opitun näkyväksi tekeminen, myös aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnistaminen. Kun opiskelun tavoitteet ovat selkeät, osaaminen voidaan tunnistaa, arvioida sekä tunnistaa.

Opinnoissa voidaan yhdistellä eri taitoalueita ja laatia HOPSin tai ROPSin perusteella opiskelijoiden sekä ryhmän tarpeisiin ja tasoon sopiva opintokokonaisuus.

(ks. luku 6.3.)

4. Opintokokonaisuuden tavoitteet ja keskeiset sisällöt

Opiskelija suorittaa opinnot yhdessä kouluttajan ja opintoryhmän kanssa asettamiensa tavoitteiden mukaisesti. Koulutuksen järjestäjällä on vastuu koulutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta. Opintokokonaisuutta voidaan järjestää ja opiskella monella tavalla – perinteisestä lähiopetuksesta aina monimuotoiseen verkkopohjaiseen opiskeluun.

Suosituksessa korostetaan tietoyhteiskuntataitoja osana aktiivisen kansalaisen toimintaa. Opintokokonaisuudessa painottuu käyttäjän näkökulma sekä taitojen soveltaminen arkielämässä. Opiskelijan elämäntilanteesta ja tarpeista lähtevä mahdollisuus suunnitella omia opintoja antaa väljyyttä ja tarkoituksenmukaisia vaihtoehtoja toteuttaa opinnot käytännönläheisesti.

4.1. Matkalla tietoyhteiskuntaan (1,5 ov)

Taitoalueen kuvaus

Matkalla tietoyhteiskuntaan -taitoalue tutustuttaa opiskelijan tietoyhteiskunnan peruskäsitteisiin, rakenteisiin, kehittymiseen ja taustalla vaikuttaviin tekijöihin. Taitoalue on orientaatio-perusta muille opinnoille ja tietoyhteiskunnan jäsentämiselle.

Tietoyhteiskuntaan perehdytään omaa elämää, lähiyhteisöä ja maailmaa koskettavana asiana: arjen käytäntöinä ja toimintoina vaikkapa liikenteessä, viranomaispalveluina tai erilaisten virtuaalisten verkostojen kehittymisenä.

Taitoalue on jaettu tavoitteisiin ja syventäviin tavoitteisiin, jotka tukevat opiskelijaa asettamaan omat oppimistavoitteensa. Ryhmän jäsenten henkilökohtaisista tavoitteista koostetaan ryhmän yhteiset oppimistavoitteet. Opinnoissa edetään ryhmän sopimilla toiminta- ja työskentelytavoilla sekä -menetelmillä yhdessä asetettujen tavoitteiden suuntaisesti.

Tavoite

Opiskelija kasvaa ymmärtämään, mitä tietoyhteiskunta tarkoittaa. Opiskelija jäsentää oman elämänsä näkökulmasta tietoyhteiskunnan keskeisiä peruskäsitteitä, lainalaisuuksia ja toimintoja sekä niiden vaikutuksia.

Opiskelija osaa toimia sähköisillä viestintävälineillä ja toimintatavoilla. Opiskelija tiedostaa, että tietoyhteiskunnassa syntyy uudenlaisia mahdollisuuksia tehdä valintoja, vaikuttaa ja osallistua sekä verkostoitua muiden ihmisten kanssa. Opiskelija pystyy solmimaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita. Opiskelija osaa pohtia toimintaansa tietoyhteiskunnassa omien ja yhteisöjensä arvojen näkökulmista. Opiskelija pystyy liittymään täysivaltaiseksi ja vastuulliseksi jäseneksi tietoyhteiskuntaan.

Opiskelija hahmottaa tietoyhteiskunnan kehityksen ja osallisuutensa tässä kehityksessä. Opiskelija tuntee ja osaa käyttää tietoyhteiskunnassa vaikuttamisen kanavia sekä viranomais- ja muita julkisia palveluja oman elämänsä tarpeiden mukaisesti.

Keskeinen sisältö

- Tietoyhteiskuntaa, sen rakennetta ja toimintaa koskevat perustermit ja -käsitteet, peruslainalaisuudet ja pelisäännöt käytännön elämän näkökulmasta.

- Päätösvalta ja sen käyttö tietoyhteiskunnassa, vaikuttamisen ja osallistumisen keskeiset kanavat, välineet ja toimintatavat.
- Tietoyhteiskunnan viranomais- ja muita palveluita opiskelijan elämäntilanteiden ja elinympäristöjen näkökulmista.
- Verkostoituminen, jousto- ja tietotyö.
- Yhteisöllisyys ja kansalaisuus.
- Tietoyhteiskunnan paikalliset erityispiirteet ja järjestelmät.
- Talouden muutokset, uudet lainalaisuudet ja globalisaatio.

Syventävä tavoite

Opiskelija osaa tulkita ja eritellä tietoyhteiskunnan positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia arki- ja työelämän kokemustensa välityksellä. Opiskelija toimii aktiivisena kansalaisena ja käyttää erilaisia viestintätapoja ja -välineitä tietoyhteiskunnassa. Opiskelija soveltaa aktiivisesti taitojaan ja on kiinnostunut vaikuttamaan tietoyhteiskunnan kehittämiseen.

Syventävä sisältö

- Tietoyhteiskunta sekä kansallisesta, eurooppalaisesta että globaalista näkökulmasta.

- Tietoyhteiskunnan teoreettisen jäsenyyksen laajentaminen ja syventäminen.
- Tietoyhteiskuntaan liittyvän tiedon tai aineistojen hakeminen, analysoiminen ja tuottaminen.
- Tietoyhteiskunnan kehittymistä estävät ja edistävät tekijät.
- Aktiivinen kansalainen tietoyhteiskunnassa.

4.2. Tietotekniset käyttötaidot (1–1,5 ov)

Taitoalueen kuvaus

Lähtökohtana taitoalueen opiskelussa on, että tietotekniset taidot saadaan parhaiten tekemisen myötä oppien. Väline tai laite on apukeino taitojen saavuttamiseen. Tekniset valmiudet ja käyttötaidot kuuluvat keskeisesti mielekkäiden sisältöjen tekemiseen, muihin taitoalueisiin, ja ne tukevat muiden taitojen oppimista. Varsinkin heterogeenisissä opiskelijaryhmissä esim. tarkoituksenmukainen kirjoittamistehtävä tai omakohtainen viranomaisasiointi voi olla opiskelijan kannalta järkevä lähtökohta tekniikan käyttöön. Perusvalmiuksien oppiminen painottuu tällä taitoalueella, ja taitoja voi syventää tarpeen mukaan.

Tavoite

Opiskelija osaa käyttää itsenäisesti tavallisimpia tietoteknisiä laitteita, käyttöjärjestelmiä ja ohjelmia sekä verkkoyhteyksiä oman elämänsä ja arjen käytäntöjen tarpeiden mukaisesti. Opiskelija tunnistaa sähköisten laitteiden symboleja ja osaa käyttää

niitä tarkoituksenmukaisesti. Opiskelija pystyy työskentelemään verkkoympäristössä. Opiskelija osaa käyttää internet-selaimia, sähköpostia, kykenee siirtymään verkkopalvelusta toiseen ja etsimään tarvitsemaansa tietoa. Opiskelija osaa tallentaa itse tuottamiaan ja verkosta löytämiään sisältöjä.

Taitoalue on jaettu tavoitteisiin ja syventäviin tavoitteisiin, jotka tukevat opiskelijaa asettamaan omat oppimistavoitteensa. Ryhmän jäsenten henkilökohtaisista tavoitteista koostetaan ryhmän yhteiset tavoitteet. Opinnoissa edetään ryhmän sopimilla toiminta- ja työskentelytavoilla sekä -menetelmillä yhdessä asetettujen tavoitteiden suuntaisesti.

Keskeinen sisältö

- Tietotekniset laitteet ja laitteiston peruskäyttö.
- Yleisimmät käyttöjärjestelmät, hyötyohjelmat sekä niiden tyypillisimmät käyttötarkoitukset.
- Symbolit ja niiden merkitykset.
- Internetin ja sähköpostin käytön perusteet.

Syventävä tavoite

Opiskelija osaa hyödyntää ja käyttää tarvitsemiaan hyötyohjelmia sekä sähköpostia ja selainohjelmia monipuolisesti erilaisiin tarpeisiinsa. Opiskelija toimii itseään kiinnostavissa uutis- ja keskusteluryhmissä ja osallistuu verkkokeskusteluihin. Opiskelija tuntee etätöön tekemiseen tarvittavia perusteita. Opiskelija tuntee lähiverkkoon ja verkottamiseen kuuluvia käsitteitä. Opiskelija tunnistaa tietokoneessa esiintyviä vikoja, hakee apua tietoteknisiin ongelmiin ja osaa kuvata ongelmaa tukipalvelusta vastaavalle.

Syventävä sisältö

- Tietoteknisten laitteiden, käyttöjärjestelmien ja hyötyohjelmistojen monipuolinen ja vaihteleva käyttö tilanteen tai tarpeen mukaan.
- Tietokoneiden ja niiden verkotetun ympäristön käyttö.
- Vikojen tunnistaminen ja avun hakeminen vaikeissakin tilanteissa.
- Tietoliikenteen peruskäsitteitä ja välineitä.

4.3. Verkosto- ja viestintätaidot (1–1,5 ov)

Taitoalueen kuvaus

Verkosto- ja viestintätaidot koostuvat ihmisten välisistä vuorovaikutussuhteista, kommunikaatiosta ja yhteydenpidosta. Taitoalueella opiskellaan, miten tietotekniikan ja sähköisten välineiden käyttö vaikuttaa ja mahdollistaa kommunikaation, erilaiset sosiaaliset tilanteet ja suhteet. Sosiaalisten verkostojen luominen ja ylläpitäminen uusilla toimintatavoilla on taitoalueen eräs keskeinen oppisisältö. Osiossa perehdytään myös verkkoetiikan periaatteisiin.

Taitoalue tutustuttaa opiskelijan vuorovaikutukseen verkko-maailmassa ja erilaisissa ryhmissä. Osiossa korostuvat arkielämän tilanteet, työ tai vapaa-aika, opiskelu, asiointi ja aktiivinen kansalaistoiminta, joissa on osattava ilmaista mieltä, ottaa kantaa, kuunnella, tulla kuulluksi, kommentoida ja edistää keskustelua rakentavasti.

Taitoalue on jaettu tavoitteisiin ja syventäviin tavoitteisiin (osiot A ja B), jotka tukevat opiskelijaa asettamaan omat oppimistavoitteensa. Ryhmän jäsenten henkilökohtaisista tavoitteista koostetaan ryhmän yhteiset oppimistavoitteet. Opinnoissa edetään ryhmän sopimilla toiminta- ja työskentelytavoilla sekä -menetelmillä yhdessä asetettujen tavoitteiden suuntaisesti.

Tavoite

Tavoitteena on, että opiskelijan vuorovaikutus- ja ilmaisutaidot kehittyvät. Opiskelija käyttää arkielämän viestintätaitoja verkkoviestinnässä. Opiskelija osaa laatia, lähettää, vastaanottaa ja tulkita erilaisia viestejä sähköisillä välineillä. Opiskelija osaa valita oikean viestintävälineen ja käyttää sitä käyttötarkoituksen mukaan ja saadakseen viestin vastaanottajalle. Opiskelija ymmärtää painetun, näytöltä luettavan ja puhutun tekstin ominaispiirteitä.

Opiskelija pystyy toimimaan sekä virtuaalisessa että lähi-kontaktissa viestijänä ja sosiaalisten suhteiden solmijana. Opiskelija erittelee ja hyödyntää kahden- ja monenvälisen viestinnän piirteitä. Opiskelija osaa toimia verkossa tarkoituksenmukaisesti ja yleisesti hyväksytyllä tavalla (netiketti). Opiskelija ymmärtää ja pystyy huomioimaan erilaisia kulttuurilottuvuuksia sekä ymmärtää oikeuden anonymiteettiin ja mahdollisuuden tunnistettavuuteen.

Opiskelija erottaa sähköisillä välineillä tapahtuvan viestinnän piirteitä, haasteita ja puutteita kasvokkaisuviestinnästä ja osaa ottaa huomioon turvallisuuskysymyksiä vuorovaikutuksessaan. Opiskelija osaa arvioida kriittisesti tietolähteiden sisältämän tiedon alkuperää ja sietää tiedon jatkuvasta muutoksesta aiheutuvaa epävarmuutta.

Opiskelija tietää, miten eri tavoin suodattaa verkossa olevaa eettisesti arveluttavaa ja vahingollista materiaalia sekä osaa vaatia korjaavia toimenpiteitä. Opiskelija pystyy suhtautumaan kriittisesti henkilötietojen keräämiseen verkosta ja yrityksiin heikentää kansalaisen yksityisyyden suojaa.

Keskeinen sisältö

- Vaihtoehdot, mahdollisuudet ja välineet mielipiteiden ilmaisuun, keskusteluun, osallistumiseen ja uusien yhteyksien luomiseen.
- Tekniikan tuomat viestinnän mahdollisuudet (sähköposti, keskustelupalstat, pelit, verkkomainonta).
- Sosiaalisten suhteiden luominen ja harjaannuttaminen virtuaaliympäristöissä.
- Sähköisen ja kasvokkaisviestinnän, kahden- ja monenvälinen viestinnän erot ja yhtäläisyydet.
- Netiketti, yksilön vapaus ja vastuu verkkoympäristöissä.
- Erilaiset viestintärekisterit:
yksityinen – yleinen,
epämuodollinen – muodollinen,
epävirallinen – virallinen.
- Henkilörekisterit ja henkilötietojen keruu.
- Roskaposti, www-tekniikan väärinkäytökset.

- Turvallisuuskysymykset: tietoturva, henkinen, sosiaalinen ja fyysinen suojaus, anonymius, aktiivisen kansalaisen suorittama valvonta.

Vaihtoehtoiset osiot:

A) Multimedia

Syventävä tavoite

Opiskelija osaa käsitellä, tallentaa ja yhdistää erilaista multimediata materiaalia (teksti, kuva, ääni) omien tarpeidensa mukaisesti. Opiskelija on perillä erilaisten multimediata materiaalien käsittelyyn liittyvistä eettisistä ja juridisista kysymyksistä. Opiskelija osaa käyttää ja tallentaa käsittelemiään multimedia-tiedostoja eri muodoissa. Opiskelija käyttää oikein tietoteknisiä laitteita ja tietää väärinkäytön seuraamukset (esim. kulttuurituotteiden plagiointi, piraattikappaleet).

Syventävä sisältö

- Multimedian koostaminen ja siinä tarvittavien valmisohjelmien käyttö.
- Multimedian vaihtoehtoiset mahdollisuudet ja sovellukset.
- Erilaisten digitaalisten audiovisuaalisten materiaalien ilmaisukeinot ja käsittelyohjelmistot.
- Multimediata materiaalien käsittelyyn liittyvät eettiset ja juridiset kysymykset.

B) Viestintätyylit

Syventävä tavoite

Opiskelijalle kehittyy monipuolinen medialukutaito. Opiskelija osaa tuottaa persoonallista ja selkeää, sähköiseen viestintään soveltuvaa tekstiä. Opiskelija toimii yhteisöllisesti verkossa. Opiskelija osaa arvioida ilmaisunsa onnistumista ja toimivuutta medioissa. Opiskelija soveltaa viestintäänsä tarkoituksenmukaisesti käyttötavan mukaan (monikanavaisuus). Opiskelija tietää, että verkkoympäristöt ovat abstrakteja, vaikka ihmisen toiminta niissä on konkreettista.

Syventävä sisältö

- Medialukutaito, luku- ja kirjoitustaito digitaalisesti tallennettuihin aineistoihin.
- Asiointi verkossa ja tarkoituksenmukaisten viestien luominen, tallennus ja tulkinta.
- Vuorovaikutuskanavat, keskustelupalstat, ryhmätyökalut, IRC- ja chat-kanavat.
- Palautteen antaminen ja vastaanottaminen sähköisessä viestimessä.
- Viesteihin liittyvät ominaiset viestintätyylit: yksityinen – yleinen, epämuodollinen – muodollinen, epävirallinen – virallinen ja niiden erot sekä käyttötilantet.

4.4. Asiointi- ja kuluttajataidot (1 – 1,5 ov)

Taitoalueen kuvaus

Asiointi- ja kuluttajataidot -taitoalue perehdyttää työelämässä ja vapaa-aikana, opiskelussa, arkielämän asiointitilanteissa ja aktiivisessa kansalaistoiminnassa tarpeellisiin taitoihin. Taitoalueessa tähdennetään, että tiedonhankinta-, käyttö- ja hallintataitojen avulla yksilö toimii ja selviytyy tietoyhteiskunnassa arjen tilanteissa (esim. korttiautomaatti, verkkopankki, pysäköinti-automaatti, elektroninen matkakortti, matkapuhelimella maksaminen).

Taitoalueella opiskellaan lähdekritiikin taitoja. Niitä tarvitaan ratkaistaessa, mikä informaatiotulvassa on tärkeää ja oleellista tietoa. Taitoalueella opiskellaan, millainen merkitys kuluttajien käyttäytymisellä ja kuluttamisella on tietoyhteiskunnan kehitykseen. Keskeinen opiskeltava aihe on, kuinka kuluttaja voi arvioida kriittisesti käyttämiään tuotteita ja palveluja sekä hahmottaa omaa kuluttajan rooliaan. Osiossa perehdytään myös siihen, miten tietotekniset laitteet yleistyessään muovaavat monin tavoin ihmisten arkea ja kulutustottumuksia.

Taitoalue on jaettu tavoitteisiin ja syventäviin tavoitteisiin (osiot A ja B), jotka tukevat opiskelijaa asettamaan omat oppimistavoitteensa. Ryhmän jäsenten henkilökohtaisista tavoitteista koostetaan ryhmän yhteiset oppimistavoitteet. Opinnoissa edetään ryhmän sopimilla toiminta- ja työskentelytavoilla sekä -menetelmillä yhdessä asetettujen tavoitteiden suuntaisesti.

Tavoite

Opiskelija osaa käsitellä, vastaanottaa, eritellä ja jakaa muiden kanssa tietoa. Opiskelija tuntee yleisimpiä julkisia tietopalveluita ja niiden yleisiä hakukäytäntöjä. Opiskelija osaa etsiä ja soveltaa tietoa omiin tarpeisiinsa. Opiskelija erottelee tietoa sen käyttötarkoituksen ja merkityksen mukaan (esim. opiskelu, asiointi, viihde). Opiskelija käyttää itsenäisesti yleisimpiä tiedonhakuohjelmia.

Opiskelija tiedostaa, että tieto muuttuu ja sitä muokataan jatkuvasti. Opiskelija osaa huolehtia tietoturvasta. Opiskelija pystyy asioimaan sähköisesti (tunnistettavasti, luotettavasti ja kriittisesti) sekä viranomaisten että kaupallisissa verkkopalveluissa.

Opiskelija kykenee hakemaan tietoa opiskeluun, työelämään tai vapaa-aikaan liittyvistä asioista. Opiskelija tiedostaa asemansa ja vastuunsa kuluttajana liikkuessaan erilaisilla verkkosivuilla rekisteröityneenä tai anonyminä käyttäjänä.

Keskeinen sisältö

- Tiedon henkilökohtainen käyttö ja tarve.
- Perehtyminen erilaisiin tietolähteisiin.
- Elinympäristön ja yhteisön tiedon tarve.
- Verkko-opiskelumahdollisuudet ja -muodot.
- Sähköinen viranomaisasiointi, muut verkkopalvelut, sähköinen tunniste ja allekirjoitus.

- Kuluttajuuden peruskäsitteet, -termit ja tuotetietous henkilökohtaiseen elämään ja arkeen liittyvistä asioista.
- Tuotteiden ja palvelujen luotettavuus, saavutettavuus, muuttuvuus ja säilyvyys virallisilla, kaupallisilla ja yksityisillä sivustoilla.
- Verkkokauppa.

Vaihtoehtoiset osiot

A) Tiedonhankinta ja lähdekritiikki

Syventävä tavoite

Opiskelija pystyy käyttämään tietopalveluja, verkkokirjastoja ja portaaleja. Opiskelija osaa hakea tietoa aktiivisesti ja osaa jäljittää tiedon alkuperää. Opiskelija kykenee suhteuttamaan ja arvioimaan tietoa ja sen käyttökelpoisuutta sekä erittelemään kriteereitä, joita hän arvioinnissaan käyttää. Opiskelija osaa arvioida, mihin tarkoitukseen verkossa oleva tieto on tehty ja mihin sen sisältöjen kirjoittaja pyrkii.

Opiskelija pystyy jakamaan hallussaan olevaa tietoa verkkoiteitse. Opiskelija osaa arvioida verkon luonnetta tietoa varastoitavana, jakavana ja tuottavana mediana vertailemalla erilaisia julkaisuja, tietokantoja ja virtuaalisia kirjastoja.

Syventävä sisältö

- Informaation passiivisen kuluttamisen ja aktiivisen käytön erot.

- Tiedon tuottaminen, muokkaaminen, käyttö ja levittäminen.
- Tietolähteiden saavutettavuus, luotettavuus ja käyttökelpoisuus.
- Tiedon oikeellisuuden tarkistaminen.
- Tietovuodot.

B) Aktiivinen kansalainen kuluttajana

Syventävä tavoite

Opiskelija osaa toimia kriittisenä kuluttajana ja aktiivisena toimijana. Opiskelija pystyy tekemään järkeviä valintoja ja osaa arvioida valintojen vaikutuksia oman elämänsä ja kestävän kehityksen näkökulmasta.

Aktiivisen kansalaisen roolissa opiskelija tuottaa aineistoja, käyttää vaikutuskanavia, osallistuu mielipidevaikuttamiseen ja edistää sananvapautta tietoyhteiskunnassa.

Syventävä sisältö

- Sähköinen kaupankäynti ja kuluttajansuoja verkossa (tuotevastuu, -turvallisuus, -vertailut, hinta ja laatu -suhteen perusteet, hintavertailut sekä valituksen tekeminen).
- Sananvapauden edistäminen ja estäminen verkkojulkaisuissa.

- Oman materiaalin tarjoaminen julkaistussa muodossa toisten käyttöön.
- Mielipidevaikuttaminen.

5. Arviointi

5.1. Arvioinnin tehtävä ja tavoitteet

Arvioinnin tehtävä on tukea opiskelijan myönteistä minäkuvaa, sen kehittymistä ja luottamusta omiin kykyihin opiskelijana. Arvioinnin tarkoituksena on, että opiskelija saa realistisen käsityksen osaamisestaan, tiedoistaan ja taidoistaan opintojen käynnistyessä sekä tiedostaa ne alueet, joissa hänen tulee kehittyä. Arvioinnin tulee tukea myös opiskelijan osallisuutta ja vastuuta ryhmän jäsenenä sekä ryhmässä oppijana.

Arvioinnin tehtävänä on antaa opiskelijalle tietoa oppimisen etenemisestä koulutuksen aikana ja sen päättyessä. Arvioinnin tulee perustua opiskelijan ja ohjaajan tai ohjaajan ja ryhmän välisiin arviointikeskusteluihin sekä opiskelijan itsearviointiin ja vertaisarviointiin ryhmäopinnoissa.

Itsearviointi on opiskelijan ja ryhmän omaa oppimisensa peilaamista, tarkastelua ja vertailua opiskelun aluksi HOPSissa ja ROPSissa asetettuihin tavoitteisiin ja oppimistarpeisiin. Vertaisarviointi on ryhmän jäsenten tai parin keskinäistä ja kehittävää arviointia omasta sekä ryhmän oppimisesta.

5.2 Arvioinnin toteutus

Opiskelijan arvioinnin tulee olla laadullista eli opiskelijan osaamista on verrattava opintokokonaisuuden tavoitteisiin ja niiden perusteella laadittuihin arvioinnin kriteereihin. Arvioinnin kohteet on johdettava suosituksessa esitetyistä tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä.

Arviointi on jatkuva prosessi, joka on keskeinen osa oppimista. Opiskelijan tulee saada koulutuksen aikana riittävästi palautetta edistymisestään ja oppimisestaan. Arviointi voi olla sekä ulkoista arviointia että yksilön tai ryhmän itsearviointia.

Kun opiskelijaryhmä arvioi oppimistaan, arviointi on osa ryhmän oppimisprosessia. Opiskelija tai ryhmä voi osoittaa oppimisensa ja osaamisensa esimerkiksi portfolion, keskustelujen, esimerkkitapausten, osaamissalkun tai erilaisiin tehtäviin perustuvan näytön tai kokeen välityksellä.

Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden tukimateriaalissa (www.vsy.fi) on esimerkkejä, joissa itsearviointi kysymyksineen on sisällytetty oppimistehtäviin osaksi oppimisprosessia.

5.3 Arvosanan antaminen ja todistus

Opinnot perustuvat suositukseen Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuudesta. Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden suorituksesta tai osasuorituksesta annetaan todistus. Kun opintoja hyväksiluetaan toisessa oppilaitoksessa, se edellyttää yhteismitallisuutta eli opintojen yhtenäisiä tavoitteita ja sisältöjä sekä todistusta.

Todistus voidaan laatia yhtenäiselle vapaan sivistystyön asettaman toimikunnan hyväksymälle todistuspohjalle, joka on suunnitteilla ja otetaan käyttöön myöhemmin.

Oppilaitoksen antamassa todistuksessa¹ on oltava ainakin seuraavat asiat:

- oppilaitoksen tai koulutuksen järjestäjän nimi
- opintokokonaisuuden nimi ja laajuus opintoviikkoina
- opiskelijan nimi ja syntymäaika
- suoritettut opinnot, niiden sisällöt otsikkoina ja laajuudet
- arviointi opintokokonaisuuden suorittamisesta
- opintokokonaisuuden suoritus aika
- todistuksen antopäivämäärä
- opintokokonaisuuden vastuhenkilö(t)
- oppilaitoksen leima ja allekirjoitukset.

Opintokokonaisuuteen voidaan sisällyttää eri oppilaitoksissa suoritettuja opintoja ja hyväksilukea aikaisemmin hankittua osaamista. Todistuksen voi antaa oppilaitos, jolla on todistuksenanto-oikeus.

¹ Liiteosassa on suositus opintokokonaisuuden todistusmalliksi.

6. Oppilaitoksen tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden suunnitelma, HOPS ja ROPS

6.1. Opintokokonaisuuden toteuttajat

Opintokokonaisuutta voivat toteuttaa kaikki vapaan sivistystyön oppilaitokset eli kansalais- ja työväenopistot, kansanopistot, opintokeskukset, urheiluopistot ja kesäyliopistot.

6.2 Suunnitelman laadinta

Koulutuksen järjestäjä laatii Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden toteuttamista varten suunnitelman, joka perustuu tässä suosituksessa esitettyihin opintokokonaisuuden tavoitteisiin ja keskeisiin sisältöihin. Suunnitelma laaditaan niin, että se mahdollistaa opiskelijoiden yksilölliset valinnat, ohjauksen ja opetuksen koulutuksen järjestämistavasta riippumatta.

Suunnitelmaa tehtäessä otetaan huomioon paikallisuus, jolloin tietoyhteiskunnan jäsentyminen ja toimiminen oman paikkakunnan tarpeiden kannalta voi laajeta myös globaaliksi näkökulmaksi.

Oppilaitosten sidosryhmäyhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa ja yhteydet vapaaehtois- tai kansalaistoimintaan avaavat uusia oppimisen ja opetuksen ulottuvuuksia. Yhteys Kansalaisopintoihin on luonteva lähtökohta suunnitella ja toteuttaa Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuutta.

6.3. Suunnitelman sisältö

Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden toteuttamista varten laaditun paikallisen tai oppilaitoskohtaisen suunnitelman tulee sisältää ainakin seuraavat asiat:

- koulutuksen järjestäjän keskeiset arvot ja toiminta-ajatus
- opintojen tehtävät ja tavoitteet
- kohderyhmät
- opintojen sisällöt ja laajuus
- koulutuksen järjestäminen, mahdollinen jaksotus ja aikataulu
- oppimismenetelmät ja työtavat
- HOPSin/ROPSin laatimisen perusteet (ks. luku 6.4)
- opintojen mahdolliset liittymäkohdat muuhun koulutukseen
- oppimisen ja koulutuksen arviointisuunnitelmat
- opitun tunnustaminen ja hyväksilukeminen
- maininta mahdollisista oppimiskumppanuuksista.

6.4 Henkilö- tai ryhmäkohtainen oppimissuunnitelma HOPS ja ROPS

Opiskelijan kannalta Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden keskeisiä sisältöjä määrittää henkilökohtainen oppimissuunnitelma HOPS. Opiskelija ja ohjaaja laativat sen yhdessä kirjallisena. HOPS perustuu lähtötason alkuarvioinnissa todettuun opiskelijan aiempaan osaamiseen, taitoihin ja tietoihin.

HOPSissa määritellään opiskelijan

- aiemmin opittu
- opiskelun tavoitteet
- keskeiset sisällöt ja laajuudet
- opiskelijan oppimistyyli
- oppimisjärjestelyt
- suoritus- ja arviointitavat.

Taitojen alkuarvioinnin perusteella laaditaan myös ROPS (ryhmäkohtainen oppimissuunnitelma), jossa määritellään ryhmän tavoitteet ja keskeiset oppimisen tarpeet.

ROPSissa määritellään edellisten lisäksi

- ryhmän yhteisen tavoitteen asettamien ja siihen sitoutuminen
- opiskelijan vastuu ryhmän jäsenenä
- vuorovaikutus- ja sosiaaliset verkostoitumistaidot
- ryhmädynamiikka ja ryhmäprosessit
- ryhmän tuki opiskelussa.

ROPSin tekeminen edistää yhdessä oppimista ja vahvistaa ryhmältä saatavaa tukea oppimiselle. Oppimistavoitteiden laatiminen ryhmässä edellyttää osallistujilta sosiaalisia ja ryhmätyön taitoja.

LIITEOSA

TIETOYHTEISKUNTAVALMIUDET- OPINTOKOKONAISUUDEN LÄHTÖKOHTIA

1. Kansallinen ja eurooppalainen viitekehys

Tietoyhteiskunnan perustaidot ovat yksi VSY:n laatiman Vapaan sivistystyön vision esittämistä vapaan sivistystyön yhteisistä hankkeista. Parlamentaarinen aikuiskoulutustoryhmä (PAT) esitti, että osa vapaan sivistystyön rahoituksesta kytketään yhteisesti sovittuihin erityistavoitteisiin. Tietoyhteiskuntataidot ovat keskeinen erityistavoite sekä mietinnössä että sitä seuranneessa jatkovalmisteluryhmän työssä. Jälkimmäisessä todetaan, että tietoyhteiskuntaopinnoissa kohderyhmänä ovat ensisijaisesti ne noin miljoona aikuista ja maahanmuuttajat, joilta vielä puuttuu omakohtainen kosketus tietotekniikkaan ja joihin myös osaamisen nosto-ohjelman tietoyhteiskuntaosa kohdistuu.

Euroopan yhteisöjen komission tiedonannon (Eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttaminen 2001) mukaan jäsenvaltioiden tulisi laajentaa digitaaliseen lukutaitoon liittyvät aloitteet koskemaan syrjäytymisvaarassa olevia kansalaisia ja työttömille tulisi antaa mahdollisuus saada tunnustettu todistus tietotekniikan perustaidoista. Tiedonanto korostaa kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksia tukea elinikäistä oppimista.

Myös Euroopan Unionin viimeisin toimintasuunnitelma ”Europe 2005 – Tietoyhteiskunta kaikille” -julkaisun tavoitteena on luoda suotuisat olosuhteet tietoyhteiskunnan kehittymiselle ja antaa kaikille mahdollisuus osallistua maailmanlaajuiseen tietoyhteiskuntaan.

2. Oppimis- ja ihmiskäsitys

Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuutta laadittaessa on lähtökohtana ollut ajatus, että ainutkertaisena olentona ihminen on oman elämänsä paras asiantuntija ja ratkaisujensa tekijä. Tarvitessaan hänen on saatava tukea ratkaisujensa tekoon. Opintokokonaisuuden suunnittelua on ohjannut ajatus aktiivisesta kansalaisesta, joka hankkii opiskelemalla välineitä selviytyä ja vaikuttaa tietoyhteiskunnassa. Opiskelijoiden omat kokemukset ja käytännön tarpeet ovat hyvä lähtökohta opinnoille. Tarpeet saattavat liittyä yhtä hyvin työhön kuin vapaa-aikaan, elämän arkeen, kansalaistoimintaan, opiskeluun tai viranomaisasioiden hoitoon.

Aktiivinen ihmiskäsitys korostaa opiskelijaa toimijana, joka haluaa oppia ja kehittyä. Tällöin ihminen on oman oppimisensa määrittelijä, tekijä ja kokija. Oppiminen on entisen tiedon ja taidon varaan rakentuvaa, uusiutuvaa, itseään arvioivaa ja täydentyvää. Oppiminen merkitsee aikaisempien ajatus- ja toimintamallien vahvistamista tai muokkaamista, muuttamista ja uudelleenjärjestämistä. Oppiminen on myös vuorovaikutussuhde ryhmän ja ympäristön kanssa.

Dialogi, yhteisöllisyys ja ryhmän vuorovaikutus ovat kansansivistyksen ja vapaan sivistystyön pedagogiikan kulmakiviä. Vertaisten keskustelu ryhmässä antaa tilaisuuden tuoda julki omia havaintoja ja ajatuksia. Taustalla on ihmiskäsitys, jonka mukaan ihminen voi kehittyä oikeissa kehitysympäristöissä koko elämän ajan. Taustalla olevan tiedonkäsityksen mukaan tietoa ei siirretä aktiiviselta tietäjältä passiiviselle tietämättömälle, vaan tietoa luodaan yhdessä toisten kanssa.

3. Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden valmistelu

Suosituista valmistelleet työryhmät:

Keväällä 2002 toiminut työryhmä teki ensimmäisen luonnoksen Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden perusteista ja rakenteesta. Työryhmään kuuluivat Teija Enoranta (Viitta-kiven opisto), Liisa Honka (KTOL), Jouko Muuri (TSL) sekä sihteerinä Anneliina Törrönen (VSY).

Syksyllä 2002 asetetun työryhmän tehtävänä oli tuottaa ja viimeistellä suositus Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuudesta kevään 2003 aikana. Tässä työryhmässä koko kehittämistoiminnan vastuuhenkilönä toimi Liisa Honka KTOL:sta. Hallinnoinnista ja tiedonvälityksestä vastasi Anneliina Törrönen VSY:stä. Oppilaitosten edustajista oli valittu työryhmän jäseniksi Pirkko Marjavaara (Päijät-Hämeen verkko-opisto), Teuvo Lindholm (Jaakkiman kristillinen opisto) sekä Jouko Muuri (TSL). Anne Rosenius kutsuttiin mukaan 1.5.2003 työryhmän sihteeriksi.

Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuutta kehittävät oppilaitokset ja vastuuhenkilöt:

1. Heinolan kansalaisopisto, Juhani Korhonen
2. Hiiden Opisto, Anne Kotonen
3. Hyvinkään kansalaisopisto, Päivi Nummenranta
4. Jaakkiman kristillinen opisto, Teuvo Lindholm
5. Jyväskylän kaupungin työväenopisto,
Marko Höglund
6. Järvenpään työväenopisto, Anni Ukskoski

7. Kansallinen Sivistysliitto, Veli-Pekka Manninen
8. Karstulan kansalaisopisto, Hannu Patamaa
9. Kuusankosken työväenopisto, Seppo Tahvanainen
10. Kyrönmaan opisto, Helinä Eskola
11. Rovala-Opisto, Helena Korteniemi
12. Siikaranta-opisto, Maarit Fred
13. TSL-opintokeskus, Jouko Muuri
14. Viittakiven opisto, Teija Enoranta ja Outi Bottas

Aineistoryhmän jäsenet:

Aineistoryhmään kuuluivat Teija Enoranta ja Outi Bottas Viittakiven opistosta sekä Juhani Korhonen ja Terttu Heikkinen Heinolan kansalaisopistosta. Aineistoryhmän tehtävänä oli koota kouluttajille opintokokonaisuuden tuki- ja virikeaineisto. Ryhmän tuotokset ja ohjeistukset valmistuvat syksyllä 2003. Tuki- ja virikeaineisto löytyy osoitteesta www.vsy.fi. Sivut ovat kaikille avoimet.

4. Tietoyhteiskuntavalmiudet - opintokokonaisuuden kohderyhmä

Koulutuksellinen tasavertaisuus edellyttää, että jokaisella on mahdollisuus saada kykijensä ja tarpeidensa mukaista koulutusta ja mahdollisuuksia kehittää itseään. Tietoyhteiskuntataidot käsitetään yleisiksi kansalaistaidoiksi, jotka ovat tarpeen kaikilla elämänalueilla. Kyseistä opintokokonaisuutta suositellaankin muun muassa järjestö-, vapaaehtois- ja yhdistystoimintaan osallistuville, jotka voivat tietoyhteiskuntataitoja kehittämällä vahvistaa osallisuuttaan ja vastuullisuuttaan yhteiskunnan jäsenenä.

On olemassa erityisryhmiä, joita vapaa sivistystyö ei tavoita riittävästi. Tällaisia ryhmiä ovat PAT-mietinnön mukaan ainakin vähäisen pohjakoulutuksen saaneet, pitkään koulutuksesta poissa olleet, ikääntyneet, pitkäaikaistyöttömät, vammaiset, kuntoutettavat, osa maahanmuuttajista ja haja-asutusalueilla asuvat sekä eri syistä työelämän ulkopuolella olevat. Myös työssä käyvissä on ryhmiä (pätkä-, vuoro- ja matkatyöläiset), joilla ei ole tasavertaisia mahdollisuuksia saada opintokokonaisuutta vastaavia tietoja ja taitoja. Heille opintokokonaisuutta tarjoamalla vapaa sivistystyö voisi toteuttaa koulutuksellisen tasavertaisuuden, elinikäisen oppimisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tavoitetta.

5. Vapaan sivistystyön yhteisjärjestön rooli

Vapaan sivistystyön yhteisjärjestössä suunnitellaan, että oppilaitokset tai koulutuksen järjestäjät toimittaisivat vuosittain tiedot suoritetuista opinnoista VSY:lle. Niiden perusteella VSY pitäisi yllä päivitettyä tilastoa suoritetuista opinnoista ja oppilaitokset puolestaan rekisteriä antamistaan todistuksista. Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuuden toteutus edellyttää oppilaitoskohtaista opetussuunnitelmaa, jonka mahdollisesti vahvistaa vapaan sivistystyön yhteisesti asettama toimikunta. Jatkosuunnitelmiin kuuluu, että koulutusta tarjoavissa oppilaitoksissa olisi opintokokonaisuuden toteutukseen koulutettuja opettajia, joiden täydennyskoulutuksesta vastaisi Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö.

LIITE 1: Suositus Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuudesta, suositus todistusmalliksi.

OPPILAITOKSEN NIMI

Todistus koulutuksesta¹

Etunimi Sukunimi (syntymäaika – sotu) on suorittanut seuraavat opinnot

Tietoyhteiskuntavalmiudet-opintokokonaisuus (4,5–6 ov)¹

Opintokokonaisuus	Laajuus	”Arvosana” tai muu arvioinnin kriteeri
Taitoalue 1	xx ov	asteikko, kuvaileva, muu
Taitoalue 2	xx ov	asteikko, kuvaileva, muu
Taitoalue 3	xx ov	asteikko, kuvaileva, muu
Taitoalue 4	xx ov	asteikko, kuvaileva, muu

Opintoihin sisältyi

Erityismaininnat

Paikka ja päiväys

rehtori

ohjaaja

Arvosana-asteikko tai muut arvioinnin kriteerit (*näkyviin tai liitteeksi*).

Yksi opintoviikko vastaa opiskelijan noin 40 tunnin työskentelyä

¹ Maininta, että xx ja xx on hyväksynyt koulutuksen.

¹ Voidaan antaa todistus myös osasuorituksesta.

